

Олена Прокопчук,

*к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Уманський національний університет
садівництва, м. Умань*

Сергій Колотуха,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Уманський національний університет
садівництва, м. Умань*

ВИДОВА СУКУПНІСТЬ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ НА АГРОСТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Авторами у статті досліджено видову сукупність страхових продуктів на агростраховому ринку України з в двоїстому форматі: з позицій теоретичних та прикладних рамок. Здійснено класифікацію схем страхового захисту аграрного сектору економіки у видовому розрізі з виокремленням класичних (традиційних) (моноризикове (страхування від поіменованих ризиків) і мультиризикове (комплексне) та параметричних (індексних) (на основі індексів – врожайності, доходності, погоди, рослинності) страхових продуктів. Визначено, що відмічені групи страхових продуктів характеризуються певними перевагами та недоліками, що в свою чергу обумовлює різну їх прийнятність для різноманітних суб'єктів господарювання з неоднаковими фінансовими можливостями та потребами у рівні захисту майнових інтересів. Проведене дослідження дало змогу зробити висновок про домінування на означеному ринку класичної схеми страхового захисту за всіма показниками, водночас тенденції до зростання параметричної схеми є вражаючими, зважаючи на її інноваційні позиції на ринку.

Здійснене дослідження містить теоретичні та практичні положення, що спрямовані на формування конкурентного асортименту продуктових пропозицій на агростраховому ринку, створюючи в кінцевому підсумку підґрунтя сталого та динамічного розвитку останнього.

Ключові слова: *агрострахування, агростраховий ринок, страхові продукти, схеми страхового захисту, класичні страхові продукти, параметричні страхові продукти.*

Агровиробництво традиційно в Україні вважається однією із найбільш ризикових галузей, оскільки його функціонування відбувається в невизначених, нерегульованих і складних природно-кліматичних умовах. Ефективним інструментом його фінансової підтримки та забезпечення безперебійності розширеного відтворення виступає агрострахування, яке, відшкодовуючи завдані збитки, сприяє стабілізації виробництва, забезпеченню належної фінансової стійкості агровиробників, а відтак генерує умови досягнення бажаного рівня життя, продовольчої безпеки країни та добробуту населення. Таким чином, агрострахування є важливим ринковим інструментом управління ризиками. Однак, на сучасному етапі український агростраховий ринок потребує використання інноваційних підходів до провадження політики формування і реалізації страхових послуг та страхових продуктів, що мають за своїми параметрами (як кількісними, так і якісними) задовольняти фінансово-економічні інтереси агровиробників у страховому захисті.

Слід зауважити, що на вітчизняному агростраховому ринку індексне страхування з'явилося відносно нещодавно (друга половина 2016 р., функціонуючи в рамках пілотних проєктів), водночас у світовій практиці воно розглядається як достойна альтернатива класичним (традиційним) страховим продуктам внаслідок відносної простоти і дешевизни. Відтак суттєвими напрацюваннями у світовій агростраховій практиці характеризуються параметричні схеми, тобто дослідження індексних страхових продуктів для агросектору. Ці питання досить детально досліджені такими зарубіжними вченими як К. Джеймс, Е. Массер (C. James, E. Musser); Н. Дженсен, С. Барретт (N. Jensen, C. Barrett); Ф. Меца (F. Meza), Дж. Хансен (J. Hansen), Д. Осгуд (D. Osgood); О. Мусхофф (O. Musshoff), Н. Гіршауер (N. Hirschauer), С. Грюнер та С. Пілстікер (S. Grüner & S. Pielsticker); С. Турві (C. Turvey); А. Панда (A. Panda); А. Сміт (A. Smith); Д. Штейн (D. Stein), Дж. Тобакмен (J. Tobacman); К. Такахасі (K. Takahashi), М. Ікегамі (M. Ikegami), М. Шихан (M. Sheahan) & К. Барретт (C. Barrett); Ю. Сяо (Yu. Xiao), А. Вагнер (A. Wagner); Р. Вебер (R. Weber), В. Фекке (W. Fecke), І. Моллер та О. Мусхофф (I. Moeller & O. Musshoff); Дж. Ю (J. Yu) та іншими.

Праці окремих вчених більш детально висвітлюють питання схем страхування, що використовуються для агросектору. Цей аспект дослідниками розкрито в розрізі класичної, параметричної та специфічної схем страхування. Когорта вітчизняних науковців, що займаються дослідженням та проблематикою параметричних схем страхового захисту та, відповідно, індексних страхових продуктів є суттєво меншою зарубіжної. До останніх варто віднести напрацювання Ю. В. Алескерової, О. М. Віленчука, М. В. Мних, С. А. Навроцького, Н. С. Танклевської, А. С. Шолойко та А. І. Ігнатюк, Р. В. Шинкаренка та інших. Водночас, параметричні схеми страхового захисту та відповідно, продуктивні страхові рішення в їх розрізі залишаються малодослідженими в українській агростраховій індустрії, що потребує посилення наукових досліджень відповідно до означеного вектора, зокрема з теоретичної позиції в рамках даного дослідження.

Метою статті є дослідження видової сукупності страхових продуктів на агростраховому ринку України зокрема в розрізі класичних (традиційних) та параметричних (індексних) страхових рішень, окреслення їх ключових переваг та недоліків, а також дослідження процесу формування та реалізації останніх в аграрному секторі економіки.

Дане дослідження буде компонувати дві частини, зокрема теоретико-методологічну та аналітично-прикладну.

Класифікаційні характеристики схем страхового захисту для аграрного сектору економіки (теоретико-методологічна частина)

Діяльність агрострахового ринку знаходиться у нерозривному зв'язку з поняттям «страховий продукт», що своєю наявністю формує специфічне середовище, в якому задовольняються різноманітні соціально-економічні інтереси суб'єктів, залучених до процесу страхування. Розглянемо позиції різних дослідників, зокрема вітчизняних та зарубіжних, що у фаховій літературі з теорії страхування долучаються до активної наукової полеміки щодо інтерпретації поняття «страховий продукт».

Слід наголосити на відсутності у науковій літературі чітко сформульованих визначень понять «страховий продукт», «страхова послуга»

та «страхова операція». Прибічники даного вчення концентрують свою увагу в основному на дослідженнях сфери страхового маркетингу й ключову увагу приділяють вивченню специфіки плануванню виробничо-збутової діяльності страхової компанії, не приділяючи при цьому достатньо уваги розкриттю змісту понять «продукт», «послуга» та «операція».

Розпочнемо із українського кола дослідників. Позиція Г.В. Кравчука щодо поняття страхового продукту полягає у доцільності його розгляду як сукупності процедур, зокрема організаційного, інформаційного, фінансового, та юридичного характеру та правил, об'єднаних єдиною технологією обслуговування клієнтів, законодавчо встановлених і розроблених самостійно страховою організацією щодо ефективного здійснення конкретних видів страхування у відповідності до політики останньої і корпоративної культури, а також в обов'язковому порядку формалізованих у відповідній документації, через яку певний продукт пропонується на ринку страхових послуг потенційним споживачам¹. Інтерпретація страхового продукту з позиції І. В. Тимошенко полягає у вигляді гарантії страхового захисту, що не матеріалізована до моменту виплати маючи структуру трьох рівнів: власне страхову гарантію – центральний продукт; умови укладання договору, певні характеристики якості – формальний продукт; доповнення системою доставки до страхувальника, регламентованим порядком розгляду претензій і додатковими послугами – глобальний продукт².

Проведене дослідження свідчить, що у наукових колах присутня своєрідна паралель між трактуванням понять «страховий продукт» та «страхова послуга», як наслідок вчені зорганізувались у декілька груп: на тих, що відповідно ототожнюють дані поняття та на тих, що наголошують на їх принципових розбіжностях.

До першої групи дослідників, що не вбачають принципових відмінностей між означеними термінами належить Т. В. Яворська,

¹ Кравчук Г. В. Характеристика страхового продукту, страхової операції та страхової послуги. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2010. Вип. 29. С. 32.

² Тимошенко І. В. Некомерційні форми страхування: європейський досвід. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 2. С. 121.

зазначаючи, що вони є досить близькими за своїм економічним змістом та наголошуючи на наявних відмінностях останніх лише з позиції їх інтерпретація, зокрема страхової організації (страховика) чи клієнта – споживача (страхувальника)³. Схожої позиції дотримується О. М. Бородіна та її авторський колектив не диференціюючи поняття «страховий продукт» і «страхова послуга», що в роботі мають синонімічне трактування⁴.

Другу групу науковців, що розмежовують понятійний апарат даних категорій становлять, як правило вітчизняні вчені. Зокрема до них належить Ю.В. Алескерова, яка розмежовує поняття «страхова послуга» та «страховий продукт», зазначаючи при цьому, що «страховики є виробниками страхових послуг, конкретними проявами, яких є умови (правила) страхування, які містять положення щодо суб'єктів та об'єктів страхування, страхових випадків, страхових ризиків, порядку визначення страхової суми, страхового тарифу, страхової премії (страхових внесків), порядку укладання, виконання та завершення договорів страхування, прав та обов'язків сторін, визначення розмірів збитків або шкоди, порядку визначення страхової виплати, відмови стосовно виплати тощо. Сформоване наповнення правил страхування визначається фахівцями як страховий продукт, програма страхування тощо»⁵. Схожу позицію відстоюють і В.Й. Плиса та Р.В. Пікус стверджуючи, що страховий продукт з'являється задовго до його купівлі-продажу, проходячи через певні процеси, зокрема такі, як розроблення, андерайтинг, актуарні розрахунки, прощтовхування тощо, і лише згодом розглядається у якості об'єкту торгівлі і стає страховим товаром^{6 7}. Означену точку зору підтримує й Н.Б. Пацурія, яка стверджує, що страховий продукт – це набір послуг з

³ Яворська Т. В. Інструменти страхового нагляду в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 80.

⁴ Бородіна О. М., Прокопа І. В. Аграрний розвиток і саморозвиток громадян: модернізація через взаємну адаптацію (теоретико-методологічний аспект). *Економіка України*. 2014. № 4 (629). С. 55-72

⁵ Алескерова Ю. В. Принципи страхування сільськогосподарського виробництва та політика страхування. *Науковий вісник Львівського нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. Серія «Економічні науки». Т. 14. № 14 (54). Львів, 2012. С. 10-14.

⁶ Плиса В. Й. Стратегія посткризового розвитку страхового ринку України. *Фінансовий простір*. 2011. № 3 (3). С. 95.

⁷ Пікус Р. В. Класифікація фінансових ризиків страхових компаній основа ефективного ризик-менеджменту. *Вісник Київського нац. Університету імені Т. Шевченка*. Сер. Економіка. 2006. № 81/82. С. 108.

попередження і ліквідації наслідків конкретного переліку несприятливих подій, визначених у договорі страхування, що надається компанією клієнту⁸. Головний зміст продукту – відшкодування збитку за умови настання страхової події, що виражається у визначеному наборі основних послуг. А. О. Пантелеймоненко вважає також, що «страховий продукт» – це набір основних і допоміжних послуг, що надаються страхувальнику при укладанні договору страхування»⁹.

Натомість страхова термінологія західноєвропейського і американського страхових ринків свідчить про найбільшу вживаність поняття «страховий продукт».

Здійснений аналіз вітчизняної та зарубіжної страхової літератури дозволяє зробити висновок про суттєву схожість понять «страховий продукт» та «страхова послуга» за своїм економічним змістом та спрямованістю на задоволення майнових інтересів страхових організацій щодо страхового захисту, водночас диференціація даних понять зумовлена залежністю етапності та корисності фінансово-економічної взаємодії між суб'єктами складом страхового ринку. Авторською є позиція, що для цілей даного конкретного дослідження можуть паралельно бути використані визначення «страхова послуга», «страховий продукт» і «страхова операція», що розглядають діяльність страхової організації як систему взаємопоєднаних бізнес-процесів. А саме, страхова послуга – це результат вирішення бізнес-завдань клієнта, сформульованих в поданій його заяві на страхування. Страхова послуга є різновидом страхового продукту, що виражається в конкретних діях страхової організації спрямованих на задоволення конкретних потреб клієнта в страховому захисті, наповненому грошовим змістом.

⁸ Пацурія Н. Б. Генезис і сутність страхування: аналіз наукових концепцій. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка*. 2011. № 7. С. 39.

⁹ Пантелеймоненко А. О. Західноєвропейські товариства взаємного страхування та страхові кооперативи: сутність організації, зміст діяльності і значення. *Вісн. Львів. комерц. акад.* 2011. Вип. 10. С. 509-520.

Класифікаційні характеристики страхових продуктів на агростраховому ринку України за різними ознаками, зокрема за специфікою галузевого розподілу, об'єктами та періодом страхування, а також за наявністю державної підтримки відображено на рис. 1.

Слід зазначити, що дослідження процесу формування та реалізації страхових продуктів в аграрному секторі тісно пов'язано зі специфікою агровиробництва. Високий рівень чутливості у першу чергу до природно-кліматичних, техногенних, антропогенних, соціально-економічних та інших ризиків, зумовлює необхідність у професійному виборі необхідних страхових продуктів, здатних належним чином задовольнити попит аграріїв у страховому захисті.

Рис. 1. Особливості класифікаційних характеристик страхових продуктів на агростраховому ринку України
[Авторське узагальнення на основі джерел: 3-4; 6-8].

Страхові продукти для аграрного сектору економіки класифікують на класичні (традиційні), що базуються на оцінці збитків, та індексні – визначаються за допомогою певних індексів (рис. 2).

На вибір страхових продуктів агровиробниками здійснюють вплив ряд факторів, серед яких основним є зацікавленість в отриманні найефективнішого страхового захисту з точки зору покриття ризиків страхуванням, його вартості та суми страхового відшкодування у разі настання страхової події.

Слід зазначити, що об'єктом класичних страхових продуктів є окремі ризики – залежно від їх кількості страхування класифікують на моноризикове (страхування від поіменованих ризиків) та мультиризикове (комплексне).

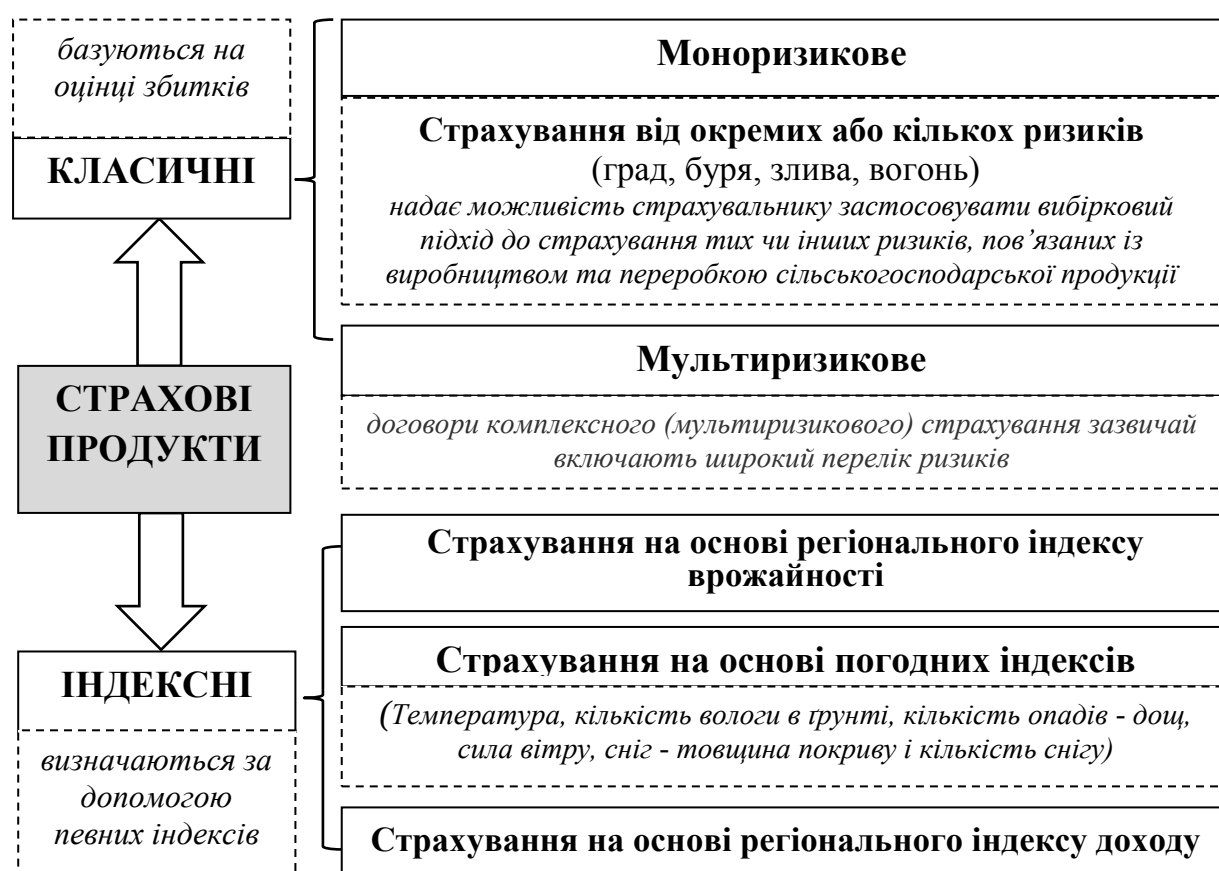

Рис. 2. Класифікаційні ознаки основних страхових продуктів для аграрного сектору економіки

[Джерело: узагальнено та представлено авторами на сонові даних 2; 5; 8].

Моноризикове страхування в аграрному секторі економіки є одним із найпростіших, оскільки надає можливість страхувальнику застосовувати вибірковий підхід до страхування тих чи інших ризиків, пов'язаних із виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції. У вітчизняній

практиці найпоширенішим є страхування врожаю сільськогосподарських культур від граду та вогню¹⁰. Порівняно з комплексним страхуванням врожаю сільськогосподарських культур страхування від поіменованих ризиків проводиться за значно нижчими тарифами, однак цей страховий продукт не забезпечує страхового захисту в разі настання непередбачених страховим договором ризиків. Тому у випадку, коли врожай сільськогосподарської культури може істотно знизитися через вплив багатьох ризиків, доцільніше укладати договір мультиризикового страхування, хоч він має значно вищу вартість.

Страхування від одного або декількох (набору) ризиків. Дані продукти надають захист від конкретно визначених ризиків і є одними з найдешевших. Найбільш поширеним таким продуктом в Україні та в інших країнах вважається страхування від граду. Даний продукт пропонується виробникам за тарифною ставкою від 0,5 % до 2,5 % в залежності від регіону і від частоти ризикових подій.

Мультиризикові продукти позиціонуються українськими страховиками як головний вид страхування для агросектору. Договори комплексного (мультиризикового) страхування зазвичай включають широкий перелік ризиків (кількість яких може варіювати від 5 до 15), від впливу яких виробник може застрахувати свої культури. Дані страхові продукти вимагають страхування всього масиву культури, проте деякі страхові компанії дозволяють застрахувати окремі поля за умови дотримання всіх агротехнологічних вимог і використанні якісних матеріально-технічних ресурсів. Ці страхові продукти в основному використовуються для страхування польових культур. Комплексних страхових продуктів для овочів, садів і виноградників в Україні практично не пропонується і це, швидше за все, пов'язано з недостатнім попитом на даний вид страхових послуг з боку виробників. Недоліком комплексних страхових продуктів вважається певна складність визначення збитків, які походять від того чи іншого ризикового події. У разі, якщо виробник застрахував посіви практично від усіх можливих

¹⁰ Barnett, B.J., Mahul, O. (2007), 'Weather index insurance for agriculture and rural areas in lower-income countries', *American Journal of Agricultural Economics*, 89 (5), 1243.

ризиків, дана проблема зазвичай відсутня (проте таке страхування є найдорожчим – тарифна ставка може бути в межах 6 – 20 %, в залежності від регіону), тому як сторони визначають загальний збиток при загибелі культури або істотному пошкодженні. Однак, якщо виробник вибрав обмежений перелік ризиків, намагаючись заощадити на вартості страхування, сторонам може бути важко визначити розмір збитку від певного ризикового події (крім граду, бурі та ін.). Процедура оцінки збитку завжди є суб'єктивною, оскільки неможливо визначити збиток з точністю менше 5 %.

В індексному страхуванні присутні всі основні елементи традиційного страхування – є предмет страхування, визначені ризики, а також ціна і механізм розрахунку виплати. У традиційному страхуванні збиток, а також розмір відшкодування визначають агенти, що по-різному можуть здійснити таку оцінку і, відповідно, розмір збитку також буде відрізнятися¹¹. В результаті втрачається об'єктивність оцінки та відбувається затягування процесу (особливо якщо мова йде про масові збитки).

У той час як індексне страхування має чіткий алгоритм визначення збитку, який ґрунтується лише на певних показниках, наприклад погодних даних і математичних моделях. Як правило, розробка індексних програм – це більш складний і трудомісткий процес, водночас потім такі програми працюють швидко, просто, і, як результат, коштують дешевше.

Особливості функціонування індексного страхування відображено на рис. 3.

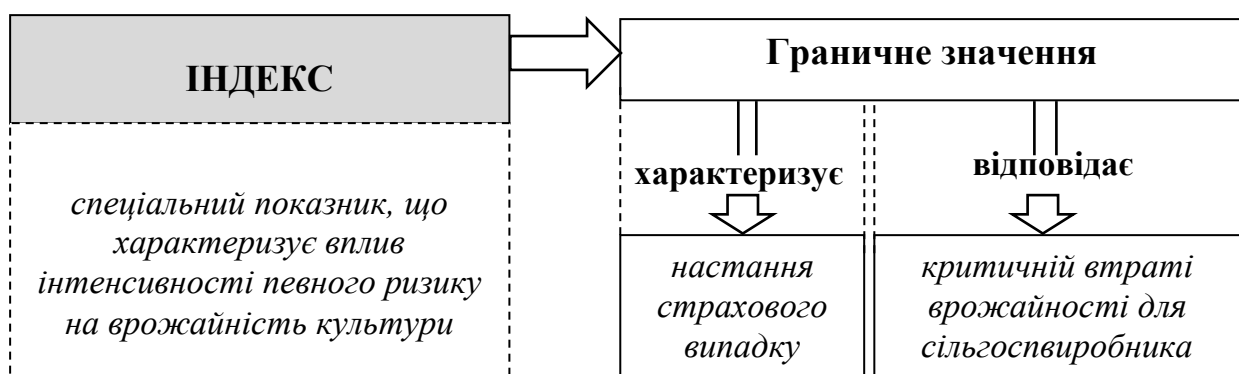

Рис. 3. Особливості механізму функціонування індексного страхування

[Джерело: авторська розробка].

¹¹ Prokopchuk O., Nesterchuk Y., Tsymbalyuk Y., Rolinskyi O. (2019), 'Current trends in agricultural insurance market operation in Ukraine'. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 59.

У центрі механізму програми знаходиться індекс – спеціальний показник, що характеризує вплив інтенсивності певного ризику на врожайність культури. Індекс (лат. *index* від *indic* – вказую, *subscript*) – числа, букви або інша комбінація символів, що вказує місце елемента в сукупності або характеризує стан деякої означеної системи (список, реєстр, показчик).

Граничне значення цього показника характеризує настання страхового випадку та відповідає критичній втрати врожайності для сільгоспвиробника, яка визначається ще під час розробки страхового продукту. Звичайно, індекс повинен дуже точно показувати, як саме конкретний ризик впливає на врожайність культури (це питання стосується розробки продукту – якості даних, математичної моделі і т. д.).

Підвищення попиту серед аграріїв на індексні страхові продукти пояснюється суттєвим їх коливанням урожайності та дохідності у зв'язку з високою ймовірністю настання природно-кліматичних ризиків. Варто зауважити, що індексне страхування допомагає подолати деякі недоліки класичного страхування.

Тобто індексне страхування працює в залежності від певного параметру (триггеру) або їх комбінації (індекс може враховувати і компонувати в собі кілька параметрів одночасно). Розглядаючи поняття «параметр» (від дав.-гр. *παράμετρος* – відмірюю, розмірюю; рос. *параметр*, англ. *parameter*) слід зауважити, що це – величина якою характеризують якусь властивість, стан, розмір або форму об'єкта, робочого тіла, процесу, явища або системи тощо¹². Технічний параметр – характеристика окремої властивості об'єкта або процесу, яка допускає кількісну оцінку.

В основі погодного індексного страхування лежить настання певних погодних явищ, за умови настання яких з'являється можливість отримання страхової виплати. При цьому ключовим завдання розробників таких погодних індексів є максимальне наближення двох фактів: зниження врожайності сільськогосподарської культури і тих погодних явища, що

¹² Enjolras, G., Sentis, P. Crop insurance policies and purchases in France. *Agricultural Economics*. 2011. Vol. 42, Issue 4. P. 476.

покладені в основу даного індексу та визначаються і описуються певними параметрами (тригерами) (рис. 4).

Рис. 4. Особливості страхового захисту для сільськогосподарських товаровиробників на основі погодних індексів

[Авторська розробка та узагальнення на основі джерел 19; 21; 23].

Таким чином страхування на основі погодних індексів є реальним важелем впливу на погодні ризики, тобто фактори що реально знижують врожайність сільськогосподарських культур.

Отже, страхування на основі погодних індексів може бути кращою альтернативою класичному страхуванню врожаю сільськогосподарських культур, оскільки допомагає уникнути проблем, які пов'язані з ризиком моральної шкоди, має простіші та зрозуміліші інформаційні вимоги, придатність для різних господарств, низький рівень зловживань і швидші страхові відшкодування. Хоча в Україні аграрне страхування є перспективним, цей продукт поки що не користується широкою популярністю, насамперед, через неналежне інформаційне та матеріально-технічне забезпечення вітчизняних гідрометеорологічних служб.

У зарубіжних країнах страхування врожаю сільськогосподарських культур на основі індексу погоди набуло широкої практики, насамперед, у контексті страхування катастрофічних погодних ризиків. Урегулювання

збитків відбувається на основі дистанційних методів, у тому числі супутникових зображень, бортових фотографій, безпілотних літальних апаратів/дронів і наземних спектральних вимірювань, що значно спрощує моніторинг розвитку сільськогосподарських культур і прийняття рішень для оптимізації виплат за претензіями по втратах сільськогосподарських товаровиробників. Використання дронів може розглядатися в сільськогосподарському страхуванні, як допоміжний інструмент для проведення моніторингу посівів та врегулювання ризиків у частині ідентифікації проблемних площ; оцінки та підрахунку масштабів підтоплень і посухи; моніторингу та оцінки поголів'я худоби, забруднень тощо.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що у даній частині статті досліджено об'єктну компоненту агрострахового ринку з теоретичних позицій, що в наступній частині дозволить окреслити особливості процесу формування та реалізації схем страхового захисту в аграрному секторі економіки з практичних позицій.

Агростраховий ринок України у форматному розрізі схем страхового захисту (аналітична та прикладна частина)

На даний час в світі сформовано та функціонує ряд схем сільськогосподарського страхування, в основу яких покладено різні підходи. Вони різняться рівнем покриття ризиків, галузевою специфікою, а також ступенем участі держави в системах страхування. Ключовими серед них слід виокремити наступні: страхування врожаю сільськогосподарських культур, тварин, доходу і т.д. Для кожної із цих систем передбачена та пропонується своя сукупність страхових продуктів з розгалуженою маркетинговою лінійкою останніх.

В Україні сучасний ринок агрострахування представлений в розрізі класичної та параметричної схем страхового захисту (рис.5).

Таким чином вітчизняний агростраховий ринок представлений двоїстим форматом схем страхового захисту: класичною (традиційною) та параметричною (індексною) і сукупністю продуктивних пропозицій в рамках кожної із них.

Рис. 5. Агростраховий ринок України у форматному розрізі схем страхового захисту
[Авторське узагальнення].

Наразі зупинимось детальніше на порівнянні схем страхового захисту провівши паралель між ними в розрізі ключових показників (причому така паралель можлива лише починаючи з 2016 р. – року запровадження параметричних схем у вітчизняній агростраховій практиці).

Розпочнемо порівняння із аналізу страхових угод укладених на агростраховому ринку України в розрізі схем страхового захисту (рис. 6).

Аналізуючи рис. слід зазначити, що частка страхових угод укладених за класичною страховою схемою є домінуючою за досліджуваний період, водночас тенденція домінування традиційної схеми захисту є стабільно спадаючою від 93 % у 2016 р. до 60 % у 2019 р. Отож, слід наголосити на факті суттєвого зростання кількості укладених страхових угод в розрізі параметричних рішень: у 2018 р. на 73 угоди порівняно з 201 р. та на 657 у 2019 р. порівняно з попереднім роком. Класичні агрострахові рішення забезпечили теж щорічне зростання кількості угод за досліджуваний період: у 2018 р. на 170 угод та у 2019 р. на 248 порівняно з попередніми роками.

▨ Страхові угоди укладені за параметричною схемою страхування, шт.

▤ Страхові угоди укладені за класичною схемою страхування, шт.

—▲ Частка угоди укладені за класичною схемою страхування у загальній сукупності страхових угод на агростраховому ринку України, %

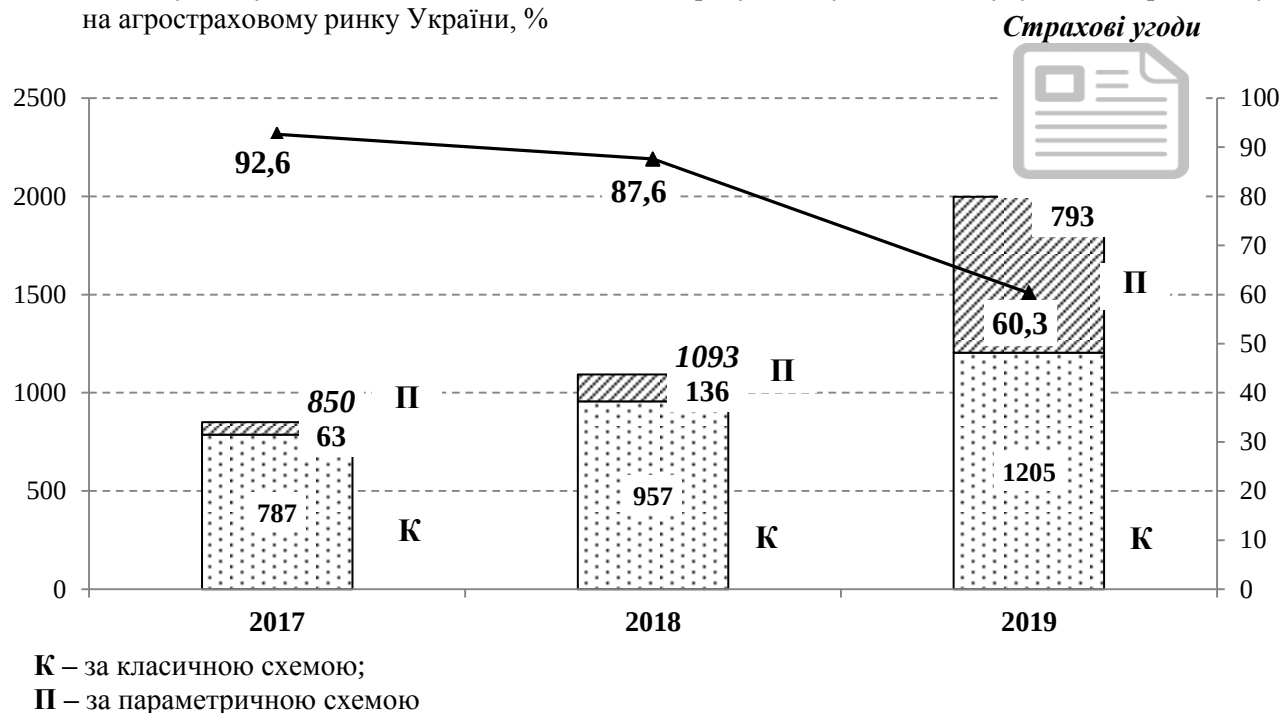

Рис. 6. Страхові угоди укладені на агростраховому ринку України в розрізі схем страхового захисту за 2017-2019 рр.

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національного банку України (розраховано, побудовано та представлено авторами)].

Таким чином агростраховий ринок зазнав зростання за показником кількості укладених угод в розрізі обох страхових рішень: класичних та параметричних.

Страхові угоди та розміри відшкодувань в розрізі схем страхового захисту за 2017-2019 рр. розраховано та відображено на рис. 7.

К – класична схема страхового захисту;
П – параметрична схема страхового захисту

Рис. 7. Страхові угоди та розмір відшкодувань в розрізі схем страхового захисту за 2017-2019 рр.

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національного банку України (розраховано, побудовано та представлено авторами)].

Дані рис. 7 свідчать, що розмір відшкодувань в розрахунку на договір страхування є вищим за параметричної схеми, зокрема у 2018 р. таке перевищення становить 126 грн/договір та у 2019 р. 33 грн/договір порівняно з класичною схемою у той час як у 2017 р. страхові виплати були більшими за класичною схемою на 49 грн/договір. Далі зупинимось на застрахованій площі в розрізі обох схем страхового захисту за 2017-2019 рр. (рис. 8).

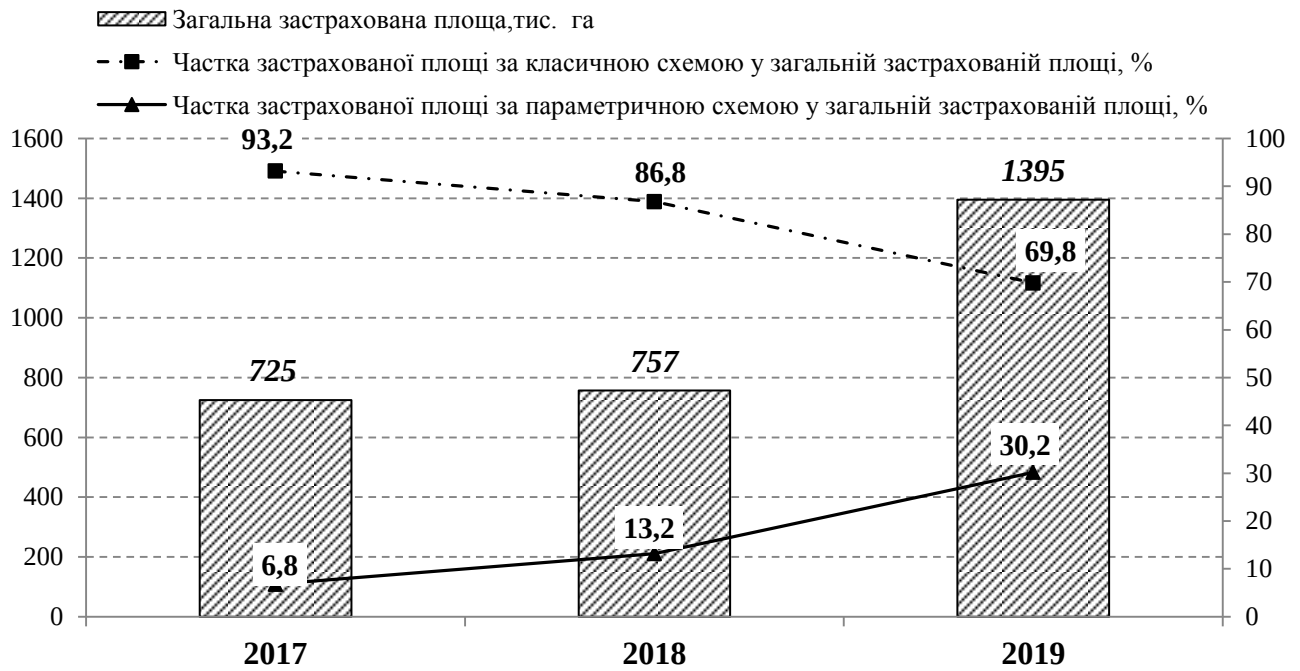

Рис. 8. Загальна застрахована площа (тис. га) та її розподіл (%) в розрізі схем страхового захисту за 2017-2019 рр.

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національного банку України (розраховано, побудовано та представлено авторами)].

З даних рис. рис. 8 видно, що в розрізі параметричних страхових рішень покривається 30 % загальної застрахованої площі, в розрізі класичних – 70 %. Водночас, слід відмітити суттєве зростання застрахованої площі за індексними страховими продуктами у 2019 р. порівняно із 2017 р. та спад за класичними продуктовими пропозиціями на 23 % відповідно.

Досить показовим показником розвитку ринку в розрізі схем страхового захисту є застрахована площа та її частка у загальній посівній площі (рис. 9).

Аналізований показник характеризується тенденцією до зростання в розрізі обох схем страхового захисту: класичної – на 1 % за досліджуваний період та параметричної – на 1,4 % відповідно. Однак слід врахувати, що таке зростання для параметричних рішень впродовж трирічного періоду є суттєвим враховуючи їх запровадження у 2017 р. Наступним кроком буде розгляд застрахованих площ за класичною схемою страхового захисту в розрізі різних варіацій – сезонної градації та по культурної диференціації.

Рис. 9. Застрахована площа та її частка у загальній посівній площі в розрізі схем страхового захисту за 2017-2019 рр.

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національного банку України (розраховано, побудовано та представлено авторами автором)].

Застраховані площі за класичною схемою в розрізі сезонної градації відображено на рис. 10.

Найбільшу частку застрахованих площ у загальній застрахованій площі за класичною страховою схемою займають озимі культури становлячи у 2019 р. 87 %, під ярими культурами – 12 % та під іншими культурами – 1 %.

Тобто прослідковується суцільне домінування застрахованих площ під сільськогосподарськими культурами, розвиток яких пов'язаний з умовами перезимівлі у загальній застрахованій площі за класичною страховою схемою.

Частки застрахованих площ під озимими культурами у їх загальних посівних площах коливається на рівні 8 % в середньому за 2015-2019 рр., натомість під ярими культурами – близько 2 %.

Слід зауважити, що домінуюча роль серед застрахованих площ належить площам під озимою пшеницею у загальних посівних площах означених культур, друге місце займають площі під озимим ячменем та третє – під озимим житом.

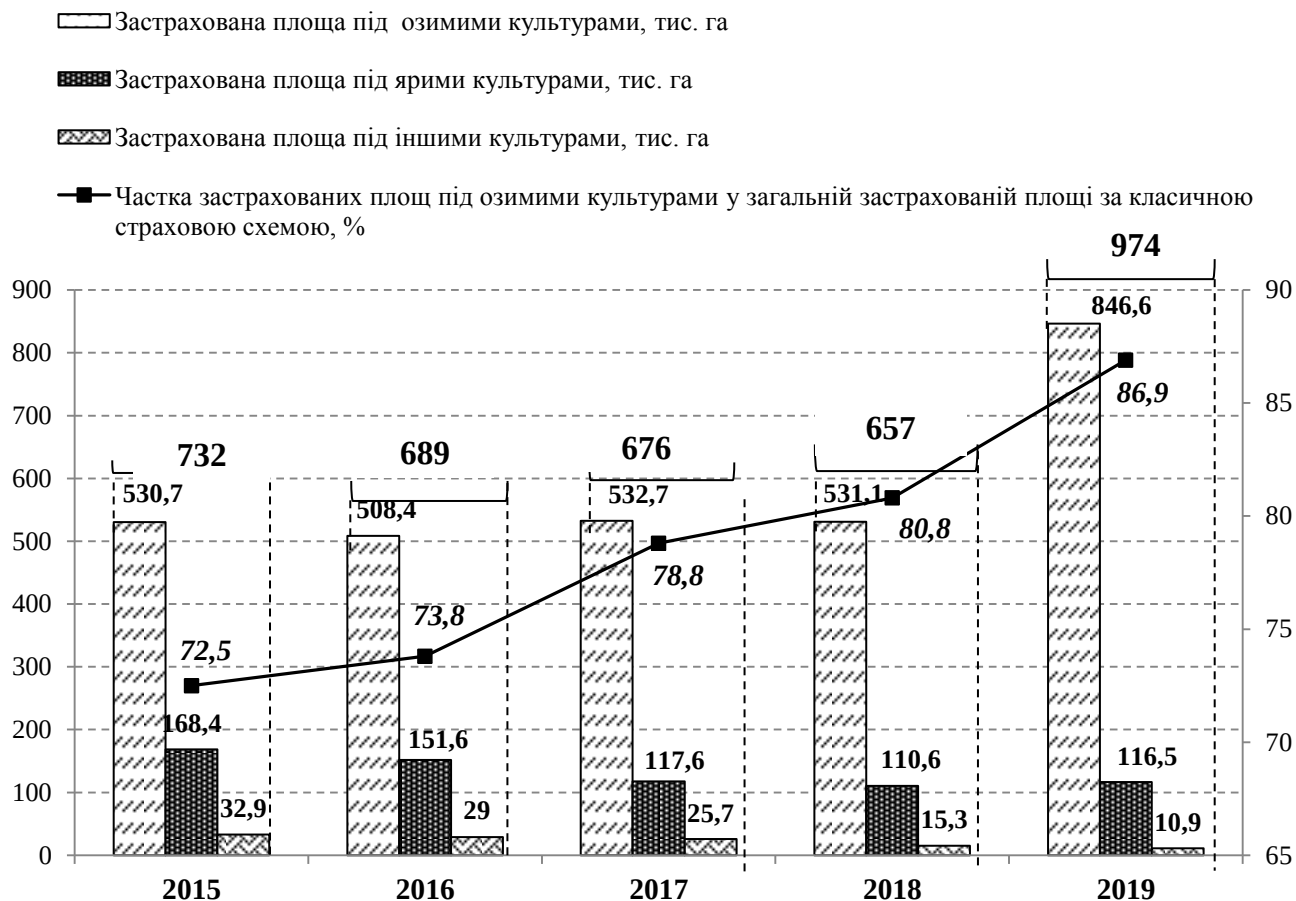

Рис. 10. Застраховані площі за класичною схемою в розрізі сезонної градації

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національного банку України (розраховано, побудовано та представлено авторами)].

Превалююча роль серед застрахованих площ належить площам під ярою пшеницею у загальних посівних площах означених культур, друге місце займають площі під кукурудзою та третє – під ярим ячменем.

Отже, наразі український агростраховий ринок функціонує з використанням двоїстого формату схем страхового захисту: класичного та параметричного, з використанням сукупності продуктивних пропозицій в розрізі кожної із них. Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що за усіма показниками класична схеми страхового захисту переважає над параметричною на агростраховому ринку, водночас розглянуті тенденції до зростання параметричної схеми є суттєвими, особливо з врахуванням її інноваційності на означеному ринку.

Висновки. Дослідження видової сукупності страхових продуктів на агростраховому ринку України, що komponує теоретико-методологічну та аналітично-прикладну частину дозволило зробити наступні висновки:

1. Результати дослідження свідчать про те, що на відміну від класичного страхування, параметричне (індексне) страхування, з теоретичної точки зору, є більш привабливим для агровиробників на агростраховому ринку внаслідок його меншої вартості, прозорості, зрозумілості, елімінування фактору суб'єктивності при визначенні настання страхового випадку і визначенні страхового відшкодування, стандартизації умов.

2. Визначено, що наразі агростраховий ринок України представлений двоїстим форматом схем страхового захисту: класичною (традиційною) в розрізі вибіркового (моноризикове страхування) і комплексних (мультиризикове страхування) страхових рішень і параметричною (індексною) – крізь призму погодних та урожайних страхових рішень.

3. Аналіз продуктових пропозицій на українському агростраховому ринку у даному дослідженні був здійснений в розрізі об'єктної компоненти останнього з врахуванням галузевої градації і схем страхового захисту. Продуктові пропозиції щодо страхового захисту сільськогосподарських культур на агростраховому ринку представлені в розрізі класичної (що передбачає вибіркові та комплексні страхові рішення) та параметричної (що передбачає врахування погодних страхових рішень) схем страхового захисту. У маркетинговій лінійці класичної схеми страхового захисту сільськогосподарських культур домінуючі позиції займають договори, що передбачають комплексні страхові рішення, зокрема страхування від повної загибелі на період перезимівлі. Щодо параметричної схеми страхового захисту, домінуючі позиції займають договори, що передбачають погодні страхові рішення.

Сформульовані авторські висновки та рекомендації характеризуються позитивним впливом на розвиток українського агрострахового ринку, оскільки надають можливість розширенню продуктових пропозицій для агровиробників, сприяють налагодженню та формуванню довіри між

суб'єктивним складом агрострахового ризику, мотивують до здійснення стратегічного планування функціонування означеного ринку.

Список використаних джерел:

1. Алескерова Ю. В. Принципи страхування сільськогосподарського виробництва та політика страхування. *Науковий вісник Львівського нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. Серія «Економічні науки». Т. 14. № 14 (54). Львів, 2012. С. 10-14.
2. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Аграрний розвиток і саморозвиток громадян: модернізація через взаємну адаптацію (теоретико-методологічний аспект). *Економіка України*. 2014. № 4 (629). С. 55-72.
3. Віленчук О. М. Сучасні підходи до розвитку аграрного страхування. *Інноваційна економіка*. 2018. № 7/8 (76). С. 104-111.
4. Віленчук О. М. Методологічні орієнтири функціонування страхових відносин в аграрній сфері. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 6 (49). С. 161-167.
5. Кравчук Г. В. Характеристика страхового продукту, страхової операції та страхової послуги. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2010. Вип. 29. С. 31-40.
6. Навроцький С. А. Система сільськогосподарського страхування: тенденції та перспективи розвитку. *Економічні науки*. Сер. Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (2). С. 458-472.
7. Навроцький С. А. Стан та тенденції розвитку сільськогосподарського страхування. *Наука й економіка*. 2012. № 1 (25). С. 61-68.
8. Осадець С. С. Страхова культура в Україні. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка*. Сер. Економіка. 2007. № 94-95. С. 8-10.
9. Пантелеймоненко А. О. Західноєвропейські товариства взаємного страхування та страхові кооперативи: сутність організації, зміст діяльності і значення. *Вісн. Львів. комерц. акад.* 2011. Вип. 10. С. 509-520.
10. Пацурія Н. Б. Генезис і сутність страхування: аналіз наукових концепцій. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка*. 2011. № 7. С. 38-42.
11. Пікус Р. В. Класифікація фінансових ризиків страхових компаній основа ефективного ризик-менеджменту. *Вісник Київського нац. Університету імені Т. Шевченка*. Сер. Економіка. 2006. № 81/82. С. 108-112.
12. Плиса В. Й. Стратегія посткризового розвитку страхового ринку України. *Фінансовий простір*. 2011. № 3 (3). С. 90-96.
13. Приказюк Н.В. Страхова система України: теорія, методологія, практика: монографія. Логос, 2017. 611 с.
14. Приказюк Н.В., Стубер А.С. Страхування в системі ризик-менеджменту сільськогосподарських товаровиробників. *Финансовые услуги*. 2018. № 3. С. 21-25.
15. Прокопчук О.Т. Страхування сільськогосподарської продукції як комплексний інструмент управління ризиками в агровиробництві. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Редкол.:

О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Київ: Видавництво «Основа», 2018. Вип. 92. Ч. 2: Економічні науки. С. 52-67.

16. Прокопчук О.Т., Колотуха С.М. Особливості страхового захисту в аграрному секторі економіки України. *Банківська справа*. № 1 (151). 2020. С. 26-41.

17. Тимошенко І. В. Некомерційні форми страхування: європейський досвід. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 2. С. 119-132.

18. Яворська Т. В. Інструменти страхового нагляду в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 79-92.

19. Barnett, B.J., Mahul, O. (2007), 'Weather index insurance for agriculture and rural areas in lower-income countries', *American Journal of Agricultural Economics*, 89 (5), 1241–1247.

20. Enjolras, G., Sentis, P. Crop insurance policies and purchases in France. *Agricultural Economics*. 2011. Vol. 42, Issue 4. P. 475-486.

21. Fuchs, A., & Wolff, H. Concept and Unintended Consequences of Weather Index Insurance; The Case of Mexico, *American Journal of Agricultural Economics*. 2011. Vol. 93, Issue 2. P. 505-511.

22. Sarris, A. Weather index insurance for agricultural development: Introduction and overview. *Agricultural Economics*. 2013. Vol. 44, Issue 4-5. P. 381-384.

23. Prokopchuk O., Nesterchuk Y., Tsymbalyuk Y., Rolinskyi O. (2019), 'Current trends in agricultural insurance market operation in Ukraine'. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 57-75. doi:10.21511/ppm.17(3).2019.05.

Olena Prokopchuk, Sergii Kolotukha. *Species Set of Insurance Products in the Agricultural Insurance Market of Ukraine*

The authors of the article study the specific set of insurance products in the agricultural insurance market of Ukraine in a dual format: from the standpoint of theoretical and applied frameworks. The classification of insurance protection schemes of the agricultural sector of the economy in terms of species with the separation of classic (traditional) (monorisky (insurance against named risks) and multi-risk (complex) and parametric (index) (based on indices - yield, profitability, weather, vegetation) It is determined that these groups of insurance products are characterized by certain advantages and disadvantages, which in turn leads to different acceptability for different businesses with different financial capabilities and needs in the level of protection of property interests. market of the classical scheme of insurance protection on all indicators, at the same time tendencies to growth of the parametric scheme are impressive, considering its innovative positions in the market.

New proposals in the agricultural insurance market, ultimately creating the basis for sustainable and dynamic development of the latter.

Keywords: *agroinsurance, agroinsurance market, insurance products, insurance protection schemes, classic insurance products, parametric insurance products.*

Елена Прокопчук, Сергей Колотуха. *Видовая совокупность страховых продуктов на агростраховом рынке Украины*

Авторами в статье исследовано видовая совокупность страховых продуктов на агростраховом рынке Украины в двойственном формате: с позиций теоретических и прикладных рамок. Осуществлена классификация схем страховой защиты аграрного сектора экономики в видовом разрезе с выделением классических (традиционных) (моноризикове (страхование от поименованных рисков) и мультирисковое (комплексное) и параметрических (индексных) (на основе индексов - урожайности, доходности, погоды, растительности) страховых продуктов. Определено, что отмеченные группы страховых продуктов характеризуются определенными преимуществами и недостатками, что в свою очередь обуславливает разную их приемлемость для различных субъектов хозяйствования с неодинаковыми финансовыми возможностями и потребностями в уровне защиты имущественных интересов. Проведенное исследование позволило сделать вывод о доминировании на рассматриваемом рынке классической схемы страховой защиты по всем показателям, в то же время тенденции к росту параметрической схемы являются впечатляющими, учитывая ее инновационные позиции на рынке.

Осуществленное исследование содержит теоретические и практические положения, направленные на формирование конкурентного ассортимента продуктовых предложений на агростраховом рынке, создавая в конечном итоге основу устойчивого и динамичного развития последнего.

Ключевые слова: *агрострахования, агростраховой рынок, страховые продукты, схемы страховой защиты, классические страховые продукты, параметрические страховые продукты.*